

Tomizam kao *philosophia perennis* u odabranim radovima Hijacinta Boškovića

Hijacint Bošković, *Suvremenost tomističke baštine*, priredio Daniel Miščin, *Hrvatska katolička baština 20. stoljeća* 19 (Zagreb: Glas Koncila, 2011), 272 pp.

Knjiga *Suvremenost tomističke baštine* zbirka je osam markantnih radova Hijacinta Boškovića, jednog od značajnijih hrvatskih filozofa prve polovice 20. stoljeća, koji je unatoč ostvarenom djelu ipak, i to ne bez razloga, nazvan »zaboravljeni hrvatski mislilac«. Stoga je izbor Božidara Petrača, urednika biblioteke *Hrvatska katolička baština 20. stoljeća*, da se devetnaesta knjiga niza posveti baš tom hrvatskom filozofu višestruko opravdan, kako s aspekta ispravljanja nezaslužene »zaboravljenosti«, tako i s aspekta koristi od aktualiziranja njegove misli. Uvjereni smo da je odabir Danijela Miščina za priređivača pravi potez te da će to moje mišljenje dijeliti svatko tko pročita ovu knjigu.

Okosnicu knjige čine, kao što rekosmo, osam izabranih radova Hijacinta Boškovića kojima prethodi intelektualna biografija Hijacinta Boškovića, a slijedi ih njegova bibliografija podijeljena u tri dijela: prvi sačinjava popis od devet njegovih knjiga, drugi je popis od sto trideset i devet njegovih članaka, a treći donosi popis od dvadeset sedam članaka koje su napisali hrvatski znanstvenici o Hijacintu Boškoviću. Uz navedene dodatke, proizašle iz pera priređivača, koji uokviruju izabrane Boškovićeve radove priređivač Miščin donio je na kraju knjige svoju napomenu u kojoj objašnjava kriterije koji su ga vodili da između sto četrdeset osam radova izabere baš ovih osam tekstova te da, kako sam kaže, tako »pruži, koliko je moguće, realnu sliku o Hijacintu Boškoviću, kako bi ti tekstovi bili poput 'pisanog autoportreta'.«¹

Prije nego što usmjerimo pozornost na svaki od osam izabranih radova Hijacinta Boškovića, usredotočimo se na njegov životopis, iz kojeg se mogu iščitati dva bitna egzistencijalna elementa koji su utjecali, kao uostalom i kod većine redovnika intelektualaca, na njegovo filozofsko promišljanje. Prvi je element da je po nalogu pretpostavljenih mu u dominikanskom redu često mijenjao boravište kako bi u raznim učilištima obavljao profesorsku službu u skladu s potrebama Reda, a drugi je da je filozofskom argumentacijom odgovarao na ideologije suprotne kršćanskoj filozofiji, koje su nadahnjivala društvena kretanja

¹ Hijacint Bošković, *Suvremenost tomističke baštine*, p. 265.

njegova vremena. Upravo taj duh karakterizira značajan dio Boškovićeve znanstvena rada u kojem pobija filozofske temelje triju totalitarizama XX. stoljeća: fašizma, nacizma i komunizma. Uz navedeno njegov životopis ukazuje i na polemičnost kao značajku njegova istinoljubiva karaktera, što je naročito došlo do izražaja u obimnim polemikama s transcendentnim tomizmom Stjepana Zimmermanna i skotizmom Karla Balića.

Prvi odabrani rad naslovljen »Dva velika srca« esejski pripovijeda o prijateljstvu između dva subrata dominikanca koje je, obojicu, Crkva proglasila svetima i naučiteljima Crkve: naime između učitelja – Alberta Velikog – i učenika – Tome Akvinskog. *Similis simili gaudet* – stoga ne čudi, kako se iz članka iščitava, što su se ta dva velika srca ispunjena istom strašću za istinom i oplemenjena životnom prožetošću samom utjelovljenom Istinom – Isusom Kristom zbližili prijateljstvom, niti čudi to da je to prijateljstvo koje je nadahnjivalo odnos ovih dvaju genija, učenika i učitelja, bilo znanstveno plodno kao rijetko koje u povijesti.

Drugi odabrani rad naslovljen »Nove struje u modernoj filozofiji«, u svjetlu temeljnih filozofskih polazišta, prikaz je struktura osnovnih modernih filozofskih pravaca koji su, kako autor objašnjava, odmakom od skolastičkog realizma nagingjala dvjema krajnostima – pozitivizmu i subjektivizmu – a koji se izražavao kroz različite forme idealizma. Obje su navedene krajnosti, prema Hijacintu Boškoviću, u svojim polazištima suprotne zdravom razumu. No kako autor primjećuje, upravo su se snagom zdravog razuma suvremena strujanja, u kojima prednjače Husserl i Bergson, s jedne strane odmakla od »pretjeranog pozitivizma koji je previše priljubljavao zemlji, materijalnoj i prolaznoj«, a s druge strane »odmakla od svog vlastitog ja, uz koji se je bio [moderni filozof] previše priljubio pa nije imao smisla za realnost.«² Vraćajući tako filozofska strujanja realizmu koji je, kao zdravorazumski stav, zlatna sredina između idealizma, koji bi htio da se sve poistovjeti u misli, i pozitivizma, koji ne uspijeva da dođe do misli, taj isti realizam istovremeno priznaje pozitivizmu da se naše znanje mora temeljiti na iskustvu te usvaja i istinu idealizma da se do duha može doći.

Treći odabrani rad naslovljen je »Borba protiv komunizma«. On u prvom dijelu filozofskom argumentacijom i bazirajući se na enciklici *Divini Redemptoris* Pape Pija XI. prikazuje pogibeljnu opasnost od komunizma kako za gospodarsko-socijalni poredak, jer potkopava solidne temelje obitelji i država, tako i za svakog pojedinca, jer mu sputava slobodu i nameće krivu sliku o čovjeku, svijetu i Bogu. U drugom pak dijelu autor upućuje na sredstva borbe protiv komunizma, koja se mogu sažeti u tri riječi: *autentično življenje kršćanstva*,

² Isto, p. 81.

a ono, među ostalim, uključuje, kako navodi, skromnost, nenavezanost na materijalno, solidarnost, bratsku ljubav, kršćansku intelektualnu formaciju...

Četvrti odabrani rad, naslovljen »Filozofski izvori fašizma i nacionalnog socijalizma«, obrađuje kroz tri poglavlja filozofske elemente liberalističko-racionalističkog poretka te nove elemente modernih strujanja koji s njime obračunavaju. U prvom poglavlju iznose se bitne oznake liberalističkog društva koje svoje izvore, prema autoru, ima u modernoj filozofiji koja se od Descartesa pomalo i sve to više odmiče od realizma, a karakteriziraju ga subjektivizam, racionalizam i individualizam. U drugom poglavlju Bošković pobliže analizira filozofske izvore nacional-socijalizma i fašizma, dvaju totalitarističkih pokreta karakteriziranih apsolutiziranjem društva, a koji se, prema Boškoviću, javljaju kao ekstremno društveni odgovor na suprotnu ekstremnu poziciju apsolutiziranog individualizma i subjektivizma liberalističkog društva. Prema autoru, filozofski je temelj tih dvaju kolektivističkih totalitarizama u Hegelovoj filozofiji, po kojoj se zadnja objektivacija ideje ostvaruje u državi. Konačno, u trećem poglavlju Hijacint Bošković optimistički ukazuje na pozitivne elemente koji se mogu nazrijeti napuštanjem ovih dvaju ekstremnih pozicija, u čemu veliku ulogu dodjeljuje filozofskom realizmu.

Sljedeća dva rada »Ideja kršćanskog života« i »Misija kršćana u sadašnjosti« pobliže manifestiraju Hijacinta Boškovića kao kršćanskog mislioca i pisca. U prvom od navedenih radova autor elaborira tvrdnju da temeljna značajka kršćanskog života nije ni borba, ni moralni život, ni religiozni život, nego jedinstvo s Bogom koje se postiže egzistencijalnim suobličenjem s Isusom Kristom, pravim Bogom i pravim čovjekom. U drugom navedenom radu autor obrazlaže kako trajna kršćanska misija da se cjelovito živi evanđelje, postižući tako sve jače jedinstvo s Bogom po Isusu Kristu, u današnjem vremenu, karakteriziranom »zagušljivom atmosferom bezboštva i krajne indiferentnosti«³ ne trpi mlakost, a zahtijeva herojstvo te zaključuje da »prisustvujemo vremenima sličnim onih prvih kršćana, gdje treba biti mučenikom a gdje će Bog dati snage svojim vjernicima da svladaju neprijatelje.«⁴

Sedmi rad, naslovljen »Sv. Stolica o sv. Tomi«, najobimniji je rad ove knjige. Prenesen je iz *Bogoslovske smotre* 28 (1), gdje ga je Hijacint Bošković prvi put objavio kao odgovor na dvogodišnja pisanja o. fra Karla Balića u navedenom časopisu, a dio je višegodišnje polemike između ta dva vrsna hrvatska filozofateologa o ulozi koju skotizam i tomizam trebaju imati na crkvenim filozofskim učilištima. U članku autor, bazirajući se na crkvenopravnoj argumentaciji i

³ Isto, p. 166.

⁴ Isto, p. 167.

razlažući je do u detalje s velikom preciznošću, objašnjava da stožernu ulogu u poučavanju filozofije na crkvenim učilištima treba imati isključivo tomizam.

Posljednji odabrani rad naslovljen »Budućnost zapadne kulture« primjer je Boškovićeve refleksije o vremenu koje dolazi. U članku autor ukazuje na mnoge slabosti i probleme koji tište i izjedaju zapadnu civilizaciju, ali ukazuje i na neprolaznu društvenu snagu njezina korijena – grčke filozofije i rimskog prava na koji se navrnula spasonosna istina Isusa Krista te pun optimizma predviđa da će iz tog korijena niknuti nove mladice i procvasti bujna krošnja.

Zaključno, knjiga *Suvremenost tomističke baštine* odabranih članaka Hijacinta Boškovića, što ju je priredio Daniel Miščin, bit će nezaobilaznom literaturom svima koji će izučavati njegovu filozofsku misao, a bibliografija u njoj polazište svakog njihova daljnjeg istraživanja. Isto vrijedi i za sve ljubitelje povijesti hrvatske filozofije koji će, uz posredovanje osam značajnih filozofskih radova Hijacinta Boškovića u ovoj knjizi, dobiti kako jasan uvid u njegovu filozofsku misao, tako i smjernice za bolje razumijevanje burnog hrvatskog filozofskog života tijekom prve polovice 20. stoljeća. Ukratko, objavljivanje ove knjige uvelike je pridonijelo obogaćenju hrvatske povijesti filozofije.

Hrvoje Relja